

ULUSAL YAYINCILIĞIMIZ VE TÜRK TIP DİZİNİ KRİTERLERİ

Sema ÇALIŞ

TÜBİTAK-ULAKBİM kayıtları incelendiğinde, Sağlık Bilimlerinde, bilimsel yayıncılık alanında belirli ölçütlere göre ulusal bir dizinleme sistemi oluşturma ile ilgili girişimlerin ilk kez 1994 yılının sonlarına doğru başlatıldığı ve takip eden yıllarda da uygulamaya konduğu görülmektedir. Ana hedefin, yayınların niteliklerini yükselterek dergileri standardize etmek olan bu çalışmalar doğrultusunda Türk Tıp Dizini Oluşturma Kurulu'nca belirlenen ve uygulamaya konulan Türk Tıp Dizininin dergilere getirdiği ilk kriterler şu şekilde sıralanmaktadır:

Dergilerin Türk Tıp Dizini'ne kabul edilmesi için aşağıda belirtilen maddelere uygunluk esas alınacaktır:

-Dergiler periyodik olarak düzenli şekilde yayımlanmalıdır. Dergilerin her sayısı, yayınlanması gereken tarihten itibaren en geç altı ay içerisinde TÜBİTAK ULAKBİM (YÖK Binası) Türk Tıp Dizini Komisyonu Bilkent-Ankara adresine ulaştırılmalıdır.

-Dergilerde kesinlikle hakem değerlendirme sistemi bulunmalı ve bu değerlendirmeler en az 5 yıl süre ile saklı tutulmalıdır. Komisyon, ilgili yıl içinde dergilerden rastgele seçtiği bir veya birkaç makalenin hakem raporlarını denetleyebilecektir.

Prof. Dr. Sema ÇALIŞ - Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Farmasötik Teknoloji A.D - ANKARA

- Dergilerde, araştırma yazıları ağırlıklı olmalıdır. Derleme yazılarından oluşan veya derleme ve olgu sunularının toplamı, araştırma makalelerinden fazla olan dergiler dizine alınmayacaktır.

- Makaleler İngilizce özet ve başlık içermelidir.

- Makalelerde “Index Medicus : Medical Subject Headings” standardlarına uygun İngilizce anahtar sözcükler bulunmalıdır.

- Dergiler her yayın yılı sonunda kendi yıllık dizinlerini (konu ve yazar dizini olarak) çıkartmalıdır.

-Kültür Bakanlığı'ndan dergi için sürekliliği belgeleyen ISSN numarası alınmalıdır ve derginin ön kapak sayfasında sağ üst köşede basılmalıdır.

Bu kriterler sisteminde üzerinde durulan en önemli konuların dergilerin periyodik olarak düzenli şekilde yayımlanarak sürekliliğinin sağlanması, hakem değerlendirme sistemlerinin bulunması ve bunların arşivlenmesi ile dergilerde araştırma makalelerine öncelik verilmesi ana konu ve hedefleri oluşturmaktadır.

Yıllar içerisinde süreli yayıncılık alanındaki tüm gelişmeler dikkatle izlenerek bu kriterler sistemi de düzenli olarak güncelleştirilerek 1 Ocak 2005 tarihinden geçerli olmak üzere aşağıda sıralanan son şekline getirilmiştir.

Koşullar

-Dergiler yıl içinde düzenli aralıklarla yayımlanmalı, derginin her sayısı,yayımlanması gereken tarihten itibaren en geç dört ay içerisinde TÜBİTAK ULAKBİM Türk Tıp Dizini Kurulu YÖK Binası B-5 Blok 06539 Bilkent-Ankara adresine ulaştırılmalıdır.

- Dergilerin tam adı, kısaltılmış adı, adresi, yayın aralığı ve tarihleri, editör ve yazar adları açık olarak yazılmalıdır. Dergiler her bir sayının yayımlanacağı tarihi (ay olarak) net olarak belirtmelidirler.

- Dergiler bir yılda en az üç sayı basılmalı (birleşik sayı basılmamalıdır). Bir yıl içindeki araştırma makaleleri, toplam makale sayısının (araştırma makalesi, derleme, olgu sunusu) en az yüzde ellisini oluşturmalıdır. Derlemeler dizinlenmemektedir.

- Dergilerde danışman-hakem değerlendirme sistemi bulunmalıdır. Hakem sayısı her makale için en az iki olmalıdır. Hakem değerlendirme raporları, Türk Tıp Dizini Kurulu'nun incelemesine olanak verebilecek şekilde beş yıl süre ile saklanmalı ve istenildiğinde Türk Tıp Dizini Kurulu'na ulaştırılmalıdır.

- Makaleler İngilizce ve Türkçe öz ve başlık içermelidir.

- Makalelerde Türkçe ve İngilizce anahtar sözcükler bulunmalıdır.

- Dergiler her yayın yılı sonunda kendi yıllık konu ve yazar dizinlerini yayımlamalıdır. Sadece elektronik olarak yayınlanan dergilerde bu koşul aranmaz ancak bu dergilerde arama motoru bulunmalıdır.

- Kültür Bakanlığı'ndan ISSN (Uluslararası Standart Süreli Yayın Numarası) alınmalıdır. ISSN derginin dış kapak sağ üst köşesinde ve iç kapakta yer almalıdır.

- Dergilerin tüm güncel iletişim adresleri ve e-posta adresleri bulunmalıdır.

- Makalelerde araştırma ve yayın etiğine uyulmalıdır. Dergiler yayın kuralları içerisinde araştırma ve yayın etiği kurallarını açık olarak belirtmelidir.

Öneriler

- 2005 yılından itibaren dergilerin sanal ortamda da tam metin olarak bulunmaları önerilmektedir. Dergiler yazıların metinlerini elektronik ortamda (Elektronik Formatta Dergi Kayıt Standardına uygun olarak) ulaştırabileceklerdir.

- Makalelerde “Index Medicus: Medical Subject Headings” standardlarına uygun Türkçe ve İngilizce anahtar sözcükler bulunmalıdır.
- Türk Tıp Dizini Kurulu, Ulusal yayıncılığın gelişimi açısından, editörlere ulusal dergilerimizin kaynak gösterilmesinin özendirilmesini önerir.
- Türk Tıp Dizini Kurulu editörlerden her yılın sonunda önceki yıl içinde yayımlanmış makalelere yapılan atıfların iletilmesini önerir.
- Türk Tıp Dizini Kurulu editörleri dergideki makalelerin bütünlüğünü bozmamak açısından reklamların yerleri konusunda daha özenli davranmaya davet eder.

TÜBİTAK Tıp Dizini Kriterleri'nin bugüne kadar genellikle ulusal dergilerin niceliği ile ilgili ortaya koyduğu bu koşullara ilaveten, bundan sonra derginin niteliğini artırıcı/yükseltici çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiği görülmektedir.

30 yılı aşkın bir süredir yayınlanmakta olan ve 1981 yılından itibaren *FABAD Farmasötik Bilimler Dergisi* adı altında yılda 4 kez olmak üzere yayını sürdürülen *Chemical Abstracts* (CA), *Analytical Abstracts* (AA), *International Pharmaceutical Abstracts* (IPA) ve *Excerpta Medica* (EMBASE) da indekslenmekte olan ve eczacılık bilimleri alanında halen öncülüğünü sürdüren hakemli bir derginin 2000-2004 dönemi yayın kurulu başkanı ve editör olarak bu kriterlerin uygulanması sırasında yaşadığımız sorunlara değinerek kriterlere ilişkin değerlendirmemi sunmak istiyorum.

Bilindiği üzere, dergilerin düzenli aralıklarla yayınlanarak sürekliliğinin sağlanması öncelikle düzenli bir makale akışı ve hakemlerin kendilerine gönderilen makaleleri verilen süreler içinde değerlendirerek görüşlerini editöre zamanında iletmeleri ile mümkün olmaktadır. Yakın zamanlarda alınan kararlar doğrultusunda, YÖK ve Üniversitelerin getirdiği kriterlere göre puan alma zorunluluğu nedeniyle araştırmacılar özellikle kabul görece yayınlarını

uluslararası indekslerde bulunan ve impakt faktörleri yüksek olan dergilere göndermeyi tercih etmekte bu durum ulusal dergilere ilgiyi azaltarak kaliteli makale akışını kısıtlamaktadır. Bu arada, özellikle üniversitelerin bünyesinde çıkartılan çok sayıda ve benzer kalitede olmayan dergilere yayın akışını sağlamak için üniversite senatoları kendi kapsamındaki dergileri fazla puan getirecek bir kategoriye alarak yaşatmaya çalışmaktadırlar. Bu kategorizasyonda da genellikle bir değerlendirme ölçütü bulunmamakta gerçekten kaliteli olduğu halde Üniversite dergisi olmayan bazı bilimsel dergiler sınıflandırılmaları katılmamakta veya daha düşük puanlı olarak ele alınmaktadır. Bunun sonucunda da bu dergilere yayın akışı büyük ölçüde engellenmiş olmakta ve derginin düzenli aralıklarla zamanında çıkması güçleşmektedir. Bu nedenlerle, ülkemizde varolan ve dergileri belirli kurallar çerçevesinde objektif bir biçimde kategorize eden Türk veri tabanlarının esas alınarak değerlendirme yapılmasının uygun olacağını düşünüyorum. Bilimsel makalelerin değerlendirilmesinde Science Citation Index'in (SCI) uluslararası bir ölçüt sisteminin olması gibi ülkemizde de tek bir ulusal indeksleme sisteminin esas alınması yönünde üniversitelere duyuru yapılarak üniversite dergilerinin de bu dizinlere katılmasının sağlanması doğru olacaktır. Bu şekilde kaliteli dergilerin puanlama mağduriyetleri nedeniyle yayın kaybı önlenirken tüm dergiler Türk dizinleme sisteminin kontrolü altında olacakları için kaliteleri yükselecektir. Özet olarak, üniversitelerin akademik yükseltme değerlendirme kriterleri arasına uluslararası indekslerin yanısıra TÜBİTAK'IN ulusal indekslerinin de eklenmesi için Üniversitelerle işbirliğine gidilmesi durumunda ulusal bilimsel dergilerde de nitelik yükseltmek mümkün olacaktır.

Sık karşılaşılan bir durum olmasa da hakemlerin bazı makalelere ilgi alanı olması nedeniyle çalışma grubunu tahmin ederek yanlı değerlendirme yapması makale kabulünde sorun yaşanmasına dolayısı ile dergi basımının gecikmesine kadar gidebilecek bazı sorunlarla karşılaşılmasına neden olabilmektedir.

Karşılaşılan maddi olanaksızlıklar nedeni ile tam donanımlı ve alanında profesyonel basımevleri ile çalışılmaması nedeniyle derginin basımı sırasında süre kaybı yaşanabilmekte ve elektronik ortama geçiş esnasında güçlüklerle karşılaşılabilir.

Bunlara ilaveten, öneriler olarak, ulusal dergilere yapılan atıf sayısı artırılması için gerekli çalışmalar yapılmalı, ayrıca ulusal dergilere yapılan atıf sayılarının belirlenmesi amacıyla gerekli veri tabanının oluşturulması için çalışmalara hız verilmelidir.

Yukarıda sözü edilen bazı güçlükler TÜBİTAK Tıp Dizini Kriterlerini karşılamada yaşanan sorunlar olarak sıralanabilir. Bu sorunları aşmak için ulusal dergiler olarak gerekli çabayı göstermeli, ayrıca Ulusal Dizin kriterlerine uyum sağlamayı ve derginin niceliğini ve niteliğini yükseltme yönünde gayret göstermeyi sürdürerek kaliteden taviz vermemeliyiz.